

Asia: VN/5904/2019

Luonnos Suomen arktisen politiikan strategiaksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Ihmisoikeusliitto pitää keskeisenä kysymyksenä koko arktisen politiikan strategian kannalta sitä, millä tavoin ja missä laajuudessa alkuperäiskansa saamelaisten asema ja oikeudet otetaan strategiassa huomioon.

Strategiassa todetaan sinänsä ansiokkaasti, että alueella asuvien alkuperäiskansojen tulee voida säilyttää kulttuurinsa, kielensä ja perinteidensä elinvoimaisuus ja hankkia tarvittavat valmiudet sopeutua alueen kohtaamiin muutoshaasteisiin, ja että kaikessa taloudellisessa toiminnassa arktisella alueella huomioidaan luonnon monimuotoisuus ja kantokyky, ilmaston ja ympäristönsuojelu, kestävän kehityksen periaatteet, alueen väestön hyvinvointi, osallisuus sekä alkuperäiskansojen oikeudet.

Alkuperäiskansojen oikeuksien konkreettinen käsittely jää strategiassa kuitenkin suhteellisen ohueksi ja irralliseksi erityisesti suhteessa merkittäviin infrastruktuurihankkeisiin ja ilmastonmuutokseen, jotka vääjäämättä vaikuttavat saamelaisten edellytyksiin ylläpitää ja kehittää perinteisiä elinkeinojaan ja kulttuuriaan.

Painopistealue 1:n strategisissa toimenpiteissä viitataan YK:n biodiversiteettisopimuksen mukaisten Akwé:Kon -ohjeiden noudattamiseen saamelaisiin vaikuttavissa prosesseissa. Luvussa 2.2 leipätekstissä viitataan myös vapaan, tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen periaatteeseen (FPIC). Muun muassa YK:n alkuperäiskansajulistukseen perustuva periaate korostaa alkuperäiskansojen itsemääräämisoikeutta. Alkuperäiskansaan vaikuttavia hankkeita ei tule viedä eteenpäin ilman neuvotteluja ja alkuperäiskansan aitoa suostumusta. Luvun 2.2 strategisissa toimenpiteissä saamelaisten osallistumismahdollisuuksiin viitataan kuitenkin vain kansainvälisen arktisen yhteistyön osalta. Strategian toimenpiteisiin tulisi kirjata konkreettisemmin, mitä Akwé:Kon-ohjeiden noudattaminen merkitsee ja FPIC-periaatteen toteutuminen edellyttää esimerkiksi infrastruktuurihankkeiden kohdalla.

Saamelaisten oikeuksia käsitellään erillisessä painopistealueessa 2.2 (Asukkaat, alkuperäiskansojen oikeudet). Luvussa on ansioita, kuten, että luvussa nostetaan esiin saamelaisiin myös viranomaisten taholta kohdistuva syrjintä. Samalla on valitettavaa, että luvussa ei käsitellä saamelaisiin keskeisesti vaikuttavia infrastruktuuriprosesseja. Saamelaisten oikeuksia ei käsitellä konkreettisesti myöskään infrastruktuuria ja elinkeinoja koskevissa luvuissa. Riskinä on, että saamelaisten ja muiden alkuperäiskansojen oikeudet jäävät strategiassa erilliseksi, julistuksenomaiseksi teemaksi.

Luvun 2.2 strategiaan toimenpiteisiin tulisi nostaa konkreettisempia toimenpiteitä saamenkielisen ja saamen kielten opetuksesta sekä saamelaisuutta koskevan tiedon opetuksesta kouluissa.

Painopistealueessa 2.2 viitataan saamelaisten ja Suomen valtion välillä käynnistettyyn totuus- ja sovintoprosessiin. Historian vääryyksien tunnistaminen, tunnustaminen ja käsittely ovat erittäin tärkeitä edellytyksiä alkuperäiskansan hyvinvoinnille sekä saamelaisten ja Suomen valtion välisen luottamuksen edistämiseksi. On hyvä, että strategiaan kirjatun tavoitetilan mukaan psykososiaalista tukea tulee olla tarjolla koko prosessin ajan ja myös sen jälkeen, ja että strategiassa tunnustetaan, että kolmessa maassa toteutettavat totuus- ja sovintoprosessit vaikuttavat myös rajojen yli. Strategisissa toimenpiteissä linjataan, että saamelaisten totuus- ja sovintokomissiolle tarjotaan hyvät toimintaedellytykset. Tämän tulee tarkoittaa muun muassa riittäviä resursseja historian vääryyksien perusteelliseen selvittämiseen sekä saamelaisyhteisöjen trauman käsittelyyn.

Painopistealueessa 2.1 (Asukkaat, hyvinvointi) todetaan tavoitetilana, että ”terveys-, sosiaali- ja muut hyvinvointipalvelut ovat Suomen arktisella alueella saavutettavia ja yhdenvertaisesti saatavilla sukupuolesta, iästä, asuinpaikasta, äidinkielestä tai muusta henkilöön liittyvästä tekijästä riippumatta”. Tässä yhteydessä tulee erityisesti tunnistaa saamenkielisten palveluiden puute ja kehittämistarpeet ja kirjata niistä strateginen toimenpide.

Salo Aija
Ihmisoikeusliitto